

UNIVERZA NA PRIMORSKEM
FAKULTETA ZA HUMANISTIČNE ŠTUDIJE

JAKA RUPNIK

Alpsko smučanje kot nacionalni šport in njegova zgodovina

Zaključno delo

Študijski program: Zgodovina

Mentorica: izr. prof. dr. Petra Kavrečič

Koper, 2023

Izvleček

Alpsko smučanje kot nacionalni šport in njegova zgodovina

Zaključno delo obravnava smučanje, predvsem alpsko smučanje, iz perspektive zgodovinskega pregleda ter razvoja v tujini in na območju današnje Slovenije. Alpsko smučanje kot ena izmed številnih športnih disciplin v naravi je eden pomembnejših športov na tem področju. Slovenija je s svojo razgibano reliefno obliko in bogato geografsko širino zagotavljala pogoje tudi za razvoj smučanja pri nas. Namen zaključnega dela je ugotoviti in predstaviti pomen alpskega smučanja kot slovenskega nacionalnega športa. V zaključnem delu nas je zanimalo predvsem, zakaj Slovenci dojemamo smučanje kot nacionalni šport. Glavne ugotovitve zaključnega dela izpostavljajo in pritrjujejo dejstvu, da je alpsko smučanje skozi zgodovinski proces razvoja smučanja kot takega postalo slovenski nacionalni šport in ponos. To pa je tudi potrditev in dobra popotnica, da je potrebno nadaljevati razvojno pot na tem področju.

Ključne besede: smučanje, zgodovina smučanja, alpsko smučanje, nacionalni šport

Abstract

Alpine skiing as a national sport and it's history

The final thesis deals with skiing, especially alpine skiing, and its development abroad and in the area of present-day Slovenia through a historical overview. Alpine skiing, as one of the many outdoor sporting disciplines, is one of the most important sports in this field. Slovenia's diverse topography and wide geographical latitude have also provided the conditions for the development of skiing in the country. The aim of the final thesis is to identify and present the importance of alpine skiing as a Slovenian national sport. We were interested in why Slovenians perceive skiing as their national sport. The main conclusions of the final thesis highlight and confirm the fact that alpine skiing has become Slovenia's national sport and its pride through the historical process of its development.

Key words: skiing, history of skiing, alpine skiing, national sport

IZJAVA O AVTORSTVU zaključnega dela

IME IN PRIIMEK AVTORJA: Jaka Rupnik
VPISNA ŠTEVILKA: 92181124
FAKULTETA: Fakulteta za Humanistične študije
ŠTUDIJSKI PROGRAM IN STOPNJA: Zgodovina, 1. stopnja
NASLOV ZAKLJUČNEGA DELA: Alpsko smučanje kot nacionalni šport in njegova zgodovina

Podpisani/-a izjavljam, da sem avtor/-ica zaključnega dela z naslovom Alpsko smučanje kot nacionalni šport in njegova zgodovina

S svojim podpisom zagotavljam, da:

- je predloženo zaključno delo izključno rezultat mojega lastnega raziskovalnega dela,
- sem poskrbel/-a, da so dela in mnenja drugih avtorjev oz. avtoric, ki jih uporabljam v predloženem zaključnem delu, navedena oz. citirana v skladu z navodili fakultete,
- sem poskrbel/-a, da so vsa dela in mnenja drugih avtorjev oz. avtoric navedena v seznamu virov, ki je sestavni element predloženega zaključnega dela in je zapisan v skladu z navodili fakultete,
- sem pridobil/-a vsa dovoljenja za uporabo avtorskih del, ki so v celoti prenesena v predloženo zaključno delo in sem to tudi jasno zapisal/-a v predloženem zaključnem delu,
- se zavedam, da je plagiatorstvo – predstavljanje tujih del, bodisi v obliki citata bodisi v obliki skoraj dobesednega parafraziranja bodisi v grafični obliki, s katerim so tuje misli oz. ideje predstavljene kot moje lastne – kaznivo po zakonu (Zakon o avtorskih in sorodnih pravicah (Uradni list RS, št. 16/07 – uradno prečiščeno besedilo, 68/08, 110/13 in 56/15), prekršek pa podleže tudi disciplinskim ukrepom UP FHŠ v skladu z njenimi pravili,
- se zavedam posledic, ki jih dokazano plagiatorstvo lahko predstavlja za predloženo zaključno delo in za moj status na UP FHŠ,
- je zaključno delo lektorirano in urejeno skladno z navodili fakultete.

Kraj in datum: Koper, 21. september 2023

Podpis avtorja-ice:

KAZALO

1 UVOD.....	2
1.1 Namen in cilji	3
2 METODOLOGIJA	5
3 SMUČANJE	6
4 ZGODOVINA SMUČANJA.....	8
4.1 Zgodovina smučanja v svetu	9
4.1.2 Lilienfeldska tehnika smučanja	15
4.2 Zgodovina smučanja na Slovenskem	17
4.2.1 Ljudsko bloško smučanje	18
4.2.2 Smučanje na Trnovski planoti	21
4.2.3 Smučanje na Snežniku.....	22
4.2.4 Smučanje na Pohorju.....	24
4.3 Smučarski poleti v Planici	24
5 ALPSKO SMUČANJE	27
5.1 Alpsko smučanje po prvi svetovni vojni	28
5.2 Alpsko smučanje po drugi svetovni vojni	30
6 SMUČANJE KOT SLOVENSKE NACIONALNE ŠPORT	33
7 ZAKLJUČEK	36
8 VIRI IN LITERATURA.....	37
9 GRAFIČNE PRILOGE	40
9.1 Slike.....	40

1 UVOD

Glavni poudarek zaključnega dela temelji na predstavitvi in opisu alpskega smučanja na njegovi razvojni poti, s podrobnim kronološkim pregledom ter obrazložitvijo poteka razvoja smučanja v tujini in na območju današnje Slovenije vse do njegove sodobne razvitosti. Na podlagi ohranjenih pisnih in fotografskih virov smo v zaključnem delu uporabili zgodovinsko deskriptivno metodo za boljše prepoznavanje poteka razvoja smučanja. Po splošnem uvodnem delu se v nalogi osredotočamo najprej na zgodovinski pregled smučanja v svetu, nato pa še na zgodovino in razvoj smučanja na območju današnje Slovenije s podrobnejšimi opisi pojava smučanja po posameznih geografskih področjih. Posebej se v nalogi osredotočamo na razvoj alpskega smučanja po prvi in po drugi svetovni vojni, ko je bilo smučanje in širjenje znanja smučanja ponovno v vzponu. V Sloveniji je smučanje v zadnjih desetletjih zelo razširjena oblika športa in rekreacije, tako med mlajšimi kot tudi med najstarejšimi.

Smučanje, predvsem pa alpsko smučanje, kot športna disciplina je šport, za katerega si upamo trditi, da ima v Sloveniji eno najbogatejših tradicij. Slovenci veljamo za smučarski narod, saj nam je smučanje blizu in nam prinaša veselje. Smučanje je del slovenske kulturne dediščine in narodne identitete. Naša kolektivna zavest se navezuje na že več kot 300-letno smučarsko tradicijo in na eno najstarejših zimskih kultur v Evropi.

Če se ozremo v zgodovino, segajo prvi zametki smučanja na območju današnje Slovenije že v čas Janeza Vajkarda Valvasorja, ki je v svoji knjigi Slava vojvodine Kranjske pod drobnogled vzel bloške smučarje. Bloško smučanje ima v slovenski smučarski tradiciji zagotovo veliko vlogo in Slovenci smo lahko ponosni na tako staro izročilo, vendar so tu še številni drugi dejavniki, ki so vplivali in še vplivajo na priljubljenost smučanja pri nas. Ob tem pa nikakor ne gre zanemariti ljubezni do gora, ki je pri Slovencih vseprisotna, pa tudi geografske lega naše dežele in podnebja z zasneženimi zimami v gorah, ki dajeta smučarski tradiciji pri nas svoj pečat. Smučanje je navsezadnje športna aktivnost, ki poteka v naravi v zimskem času.

Aktivnosti smučanja se začnejo že v otroštvu, ki poleg zabav na snegu skozi igro otroku prinašajo posebna doživetja v stiku z naravo in zdravim načinom življenja. Osnovne šole

poskušajo v sklopu učnih načrtov rednega šolanja seznaniti učence z osnovami smučanja preko različnih dejavnosti: zimska šola v naravi, športni dnevi, smučarski tečaji idr. To so za otroke odlične priložnosti, da dosežejo določeno stopnjo znanja v smučanju, ki pa jo lahko posamično razvijajo tudi naprej.

Jurak in Kovač (1998, 2–27) ugotavljata, da je na začetku pri smučanju potrebno učenje. Smučati se lahko naučimo kadarkoli, najlažje pa to storimo v otroštvu, saj so raziskave pokazale, da je takrat učenje najuspešnejše. Učenje smučanja naj poteka skozi igro, saj otroci med igro pozabijo na napore ter lažje sprejemajo smučarsko znanje. Pri tem pa poteka tudi socializacija otrok in prebujanje zavesti o njihovi vlogi v skupini in družbi nasploh (Lešnik in Žvan 2010, 73). Slovenija je med letom 1975 in 1985 predstavljala vzorčni model, ki je temeljil na množici smučarskih šol. Ta fenomen Lešnik in Žvan (2007, 82) povezujeta z večstoletno tradicijo smučanja v Sloveniji in pa z vrhunskimi mednarodnimi rezultati naših profesionalnih smučarjev, kar je vodilo do množičnega usmerjanja otrok v smučanje.

1.1 Nameni in cilji

Namen zaključnega dela je prikazati, kako se je smučanje skozi zgodovino razvilo v svetu in na območju današnje Slovenije ter predvsem, zakaj Slovenci dojemamo smučanje kot nacionalni šport.

Po krajšem splošnem uvodu se zaključno delo osredotoča na sam pojav smučanja. V prvem delu smo na podlagi pregleda razpoložljive domače in tuje strokovne literature predstavili in opredelili osnovne pojme o smučanju ter predstavili najpomembnejša obdobja v razvoju smučanja z opisom starodobnega smučanja in njegovega razmaha na posameznih področjih v svetu in na območjih današnje Slovenije. V osrednjem delu zaključnega dela smo opisali ključne značilnosti smučanja in alpskega smučanja, predvsem pa predstavili zgodovino slovenskega alpskega smučanja ter pomen smučanja kot slovenskega nacionalnega športa, ki predstavlja pomembno družbeno, gospodarsko, kulturno, turistično in promocijsko dejavnost.

Glavni cilji, ki smo jim v zaključnem delu sledili:

- pregledati obstoječo domačo in tujo literature na področju alpskega smučanja,

- predstaviti in pojasniti pojme ter koncepte za razumevanje alpskega smučanja,
- zbrati podatke o razvoju smučanja,
- kronološko predstaviti nastanek in razvoj alpskega smučanja v svetu in pri nas,
- predstaviti slovensko smučarsko tradicijo in na podlagi pridobljenih spoznanj in ugotovitev podati pojasnila, zakaj je alpsko smučanje slovenski nacionalni šport.

V zaključnem delu smo želeli ugotoviti tudi trenutno stanje ter poiskati nadaljnje razvojne možnosti za večjo popularizacijo te koristne športne discipline v Sloveniji.

2 METODOLOGIJA

Zaključno delo je monografskega tipa in temelji na opisni oziroma deskriptivni metodi, ki obsega splošno opisovanje in opredeljevanje pojavov in je najbolj razširjena znanstveno raziskovalnih metoda. Na osnovi relevantnih teorij in različnih teoretičnih izhodišč, ki smo jih izbrskali v obstoječem dokumentacijskem gradivu v knjižni in elektronski obliki, predstavlja teoretičen del našega zaključnega dela pomembno izhodišče za obravnavo postavljene teme (v našem primeru raziskovanje in pisanje o alpskem smučanju in njegovi zgodovini), kjer smo strnili različne poglede in razumevanja.

Vsako zaključno, diplomsko ali magistrsko delo temelji na iskanju, preučevanju in zbiranju podatkov na podlagi pisnih in elektronskih virov. Preko izbrane literature in na podlagi različnih virov smo opazovali, kategorizirali, analizirali in primerjali podatke, ki smo jih potrebovali za raziskovanje oziroma preučevanje problema v zaključnem delu.

Pri pisanju zaključnega dela smo uporabili tudi zgodovinsko oziroma historično metodo raziskovanja, ki je namenjena preučevanju starejših virov, opazanju in mišljenju za daljše preteklo obdobje ter opisovanju bližnje in daljne preteklosti.

3 SMUČANJE

Smučanje uvrščamo med množičnejše oblike zimske rekreacije. Predvsem v Sloveniji je smučanje pogost del splošne ljudske kulture, saj spodbuja razvoj nekaterih osnovnih motoričnih sposobnosti s pozitivnim vplivom na človekovo sobivanje z naravo. Smučanje je eden od načinov gibanja po snegu (Pišot in Videmšek 2007, 13–21).

Smučanje je definirano kot »zimski športna dejavnost, pri kateri se drsi po snegu, snežni podlagi s smučmi ali smučem podobno napravo, zlasti s snežno desko, v izbrani smučarski tehniki« (Guček in sodelavci 2011, 183).

Guček in sodelavci (2011, 25–39) ugotavljajo, da je smučanje zimski šport, ki poleg rekreacije ponuja veselje, sprostitvev in druženje ter se lahko nanaša na:

- alpsko smučanje (slalom, veleslalom, superveleslalom, smuk, paralelni slalom, alpska kombinacija) je smučanje v alpski tehniki z uporabo alpske smučarske opreme, ki ga danes poznamo na območju glavne evropske gorske verige Alp, saj je za alpsko smučanje potrebna prisotnost naklona hribovitega in goratega okolja. Zastareli izraz zanj je »alpinski smučanje«,
- nordijsko smučanje (tek na smučeh, biatlon, smučarski skoki in smučarski poleti, nordijska kombinacija) je pod vplivom skandinavskih dežel v drugi polovici 19. stoletja prišlo v hribovite predele Evrope. V kronikah Starih Grkov in Rimljanov zasledimo zapise o nordijskih plemenih, ki so že v antiki potovala po snegu s kosi lesa na nogah. Nordijski stil smučanja je namenjen zlasti hoji in teku po ravnem reliefu,
- smučanje prostega sloga (akrobatsko smučanje/skoki, grbine, balet na smučeh, smučarski kros), katerega osnova je alpsko smučanje: Njegova zgodovina sega v leto 1930, ko so norveški smučarji med treningi alpskega smučanja in tekom na smučeh začeli izvajati akrobacije na smučeh,
- telemark smučanje je smučanje, v katerem smučar uporablja t.i. telemarkov zavoj, ki ga je prvi uporabil norveški smučar Sondre Norheim,
- turno smučanje je smučanje v naravi na neoznačenih in nenadzorovanih območjih, zunaj urejenih smučišč in vsebuje elemente alpskega in nordijskega smučanja ter telemarka.

- deskanje na snegu je tehnika smučanja po snegu na deski, opremljeni z vezmi, ki se je pojavila leta 1960 na osnovi ideje ameriškega navdušenca nad snegom, o združitvi dveh smučk skupaj.

Smučanje lahko opredelimo kot pomembno družbeno, gospodarsko, zdravstveno preventivno, kulturno in promocijsko dejavnost ter aktivnost. Da bi lažje razumeli različne definicije in njihove vloge, se moramo ozreti v zgodovino ter poiskati informacije, dokaze in dejavnosti, povezane z razvojem tega športa.

4 ZGODOVINA SMUČANJA

Smučanje ima več stoletij dolgo zgodovino. Zgodovina smučanja kot športa ali pa tudi oblika dejavnosti, vezane na razne oblike drugačnih sodobnih praks smučanja, ima precej dolgo predzgodovino osnovnega smučarskega predmeta – smuči – ki sega v obdobje več tisoč let pred našim štetjem. Zimski pogoji in okolje, v katerem se je razvilo in preoblikovalo smučanje, so temelj za nastanek smučanja (Batagelj 2009, 15).

Guček (2009a, 1) ugotavlja, da obstaja vse več knjig o zgodovini smučanja, saj se vsak narod želi pohvaliti, kako globoko sežejo njegove smučarske korenine. V grobem zgodovino smučanja delimo na dve glavni obdobji:

- Prazgodovina (od prvih najdb in pisnih virov, bloških krmarjev do skandinavskih smučarjev)
- Športno smučanje (od pionirjev športnega smučanja, smučarskih poletov, smučarskih tekem partizanov, smučanja slepih in invalidov do zbora učiteljev smučanja in smučarske šole).

Z iznajdbo preprostih orodij je imel človek tudi možnost ukvarjati se z izdelovanjem prvih športnih pripomočkov in predmetov. Že v davni preteklosti je začel človek uporabljati neko obliko smuči kot lovec, vojak ali popotnik; za lov kot obliko pridobivanja hrane, za potovanje kot obliko premikanja iz kraja v kraj oziroma za hitrejše premagovanje razdalj, za raznašanje pošte in za v vojaške namene. Prvi so z uporabo smuči v norveški vojski začeli obveščevalci, ki so smuči uporabljali za premikanje iz kraja v kraj. New York Times je leta 1879 zapisal, da so norveške enote najhitrejša vojska na svetu (Batagelj 2009, 154–156).

Prvi pisani dokazi o rabi »ukrivljenih lesenih desk« izhajajo iz gorovja Altaj na severozahodu Kitajske iz časa dinastije Han, 206-225 let pred našim štetjem. Tovrstne pripomočke za hojo, ki spominjajo na krplje, se v Evropi omenja med opisi različnih ljudstev antičnih grških avtorjev. Prvi opisi o smučanju so vezani na smučanje med prebivalci severne Evrope, med nordijskimi in sibirskimi pohajači, ki so s pomočjo »prasmuči« lažje in hitreje opravljali svoje vsakodnevne opravke in krajšali razdalje (Batagelj 2009, 89–92). Guček (2009a, 11) na podlagi zgodovinskih virov in izročil

(nordijske mitološke sage) ugotavlja, da so najverjetnejši začetki smučanja v skandinavskih deželah, saj so za te aktivnosti tam tudi primerni pogoji.

V nadaljevanju zaključnega dela bomo naredili zgodovinski pregled začetka in razvoja smučanja v svetu in na območju današnje Slovenije. Predstavili in opisali bomo prve zametke smučanja in njihov razvoj ter nekaj tehnik smučanja. Poudarek pa bo predvsem na alpskem smučanju.

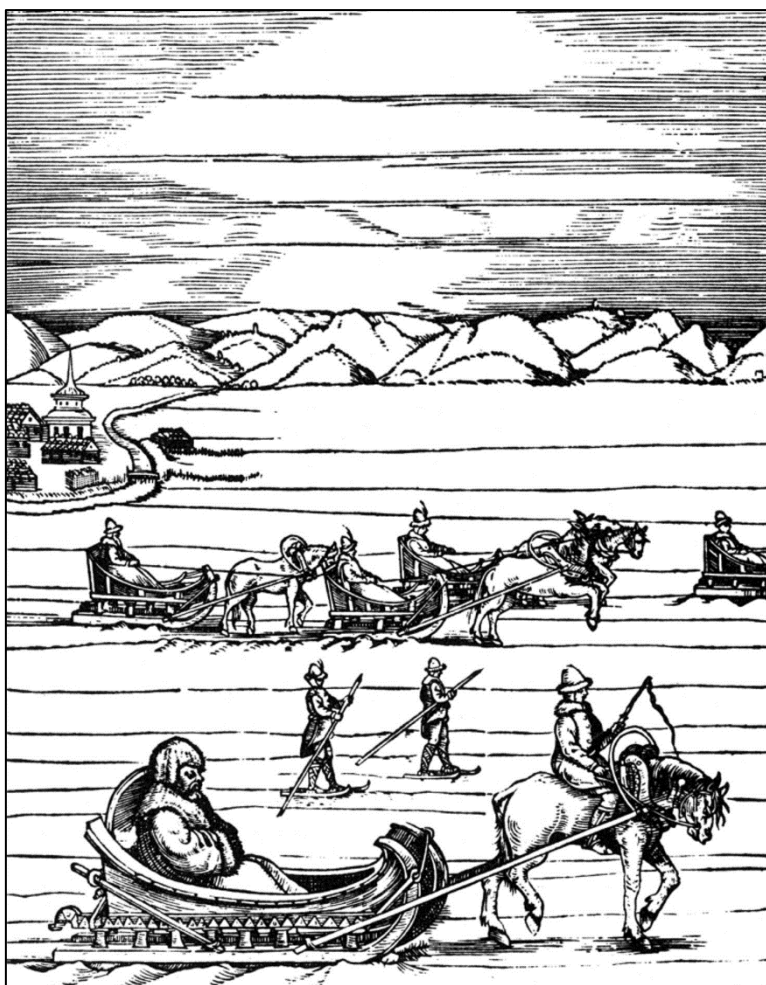
4.1 Zgodovina smučanja v svetu

Prvi primer smuči kot preprostega pomagala pri hoji, sega v obdobje kamene dobe pred več kot 8000 leti. Uporabljali naj bi jih predniki uralsko–altajskih ljudstev na območju Bajkalskega jezera v jugovzhodni Rusiji in v gorovju Altaj na severozahodu Kitajske. Začetki smučanja so zabeleženi v skalnih reliefih z upodobitvami smučarja na petroglifu, z najdbami smuči in prvimi skromnimi opisi v današnji Norveški na otoku Rodoy. Smučarja, vklesanega na arheološkem kamnu, so poimenovali »Homo skiens« (Batagelj 2009, 15–19).

Slika 1: Petroglif, v skalo vklesana risba smučarja (Guček 2010).

Prav tako so že leta 6000 pred našim štetjem na območju Skandinavije med arheološkimi izkopavanji našli par osnovnih lesenih smuči. Povsem jasno je, da je bila ta oblika smučanja avtohtonim prebivalcem severne Evrope v pomoč pri spopadanju s težkimi snežnimi razmerami in ni bila namenjena uživanju ali prostemu času. Smučanje je bilo v zgodnji dobi preprosto metoda, s katero je bilo mogoče veliko lažje potovati po zimskih pokrajinah. Zagotovo se je zasnova zgodnjih, skoraj prazgodovinskih smuči pojavila zato, da je človek veliko lažje »plaval« po snegu po pokrajinah, ki bi sicer lahko močno upočasnile človekovo potovanje (Weinstock 2005, 172–196).

Slika 2: Upodobitev ruskih smučarjev (Herberstein 1951, 81).

V severni Evropi se je smučanje začelo razvijati konec 17. in v začetku 18. stoletja. Norveška vojska je uporabljala smučanje že med usposabljanjem vojakov, ko je začela uporabljati turno smučanje in tek na smučeh kot redni del zimskih priprav. Od srede 19. stoletja pa so Norvežani začeli gojiti smučanje kot neke vrste šport, ki je pomenil zdravo

življenje v naravi in izkazovanje moči ter znanje v smučanju na tekmah, vendar sprva le kot privilegij bogatih (Guček 2009a, 7). To je sovpadalo z obdobjem razvoja modernega turizma, ko so se začele določene prakse, povezane z zdravljenjem, uživanjem prostega časa in športnimi aktivnostmi, razvijati in čedalje bolj prodirati kot nova moda višjega družbenega sloja (Kavrečič 2017, 326–329).

Ko je pionir modernega alpskega smučanja, Norvežan Sondre Norheim iz pokrajine Telemark, v letu 1854 razvil prvi trak za peto in prve smučke s stranskim lokom, se je rodilo moderno alpsko smučanje. Norheim je bil karizmatičen in ustvarjalen človek z resnično strastjo do narave in smučanja, zlasti alpskega smučanja. V svojem življenju je naredil številne pomembne novosti v smučarski tehnologiji, tako da je zasnoval vezi in krajše smuči z ukrivljenimi stranicami, ki olajšajo tesne zavoje in sčasoma tudi smuči, znane kot telemark. Iz te zgodbe izvira tudi vrsta tehnike smučanja, ki ji rečemo telemark. Običajno smučanje je kombiniral s smučarskim skakanjem in slalomi, da bi ustvaril povsem nov pristop do prej tradicionalnega športa. Prav ta odnos in revolucionarna drznost Norheima sta sodobnemu smučanju omogočila razvoj in premik na bolj strme terene in bolj nevarne predele. Istočasno ko je Norheim razvijal nove smučarske tehnologije, ki so šport usmerjale v moderno dobo, se je lastniku hotela v takrat majhnem švicarskem letovišču Saint Moritz porodila poslovna ideja, ki je revolucionirala panogo smučarskega turizma in šport evropskega alpskega smučanja (Wroughton 2020, 1–65).

Johannes Badrutt iz hotela Engadine Comb v Švicarskem Saint Moritzu je užival v obiskih premožnih britanskih pokroviteljev, ki so v poletnih mesecih obiskovali njegov hotel, da bi uživali v gorskem pohodništvu in svežem zraku. Toda v hudih alpskih zimah je hotel popolnoma zaprl in utrpel finančne izgube. Ker ni bil zadovoljen s to stisko, si je zamislil, da bi v zimski sezoni svoj hotel odprl za bogate družine. Uspelo mu je prepričati nekaj družin, da so sprejele njegovo ponudbo in preživele zimo v Saint Moritzu. Prvotno so te goste zabavali s sankanjem in drsanjem. Toda kmalu so se dopustniki obrnili k smučanju. Počasi, a zagotovo je vse več lastnikov hotelov začelo delati enako in svojim poletnim strankam ponujati tudi zimske počitnice. Vendar je to ostalo na voljo izključno bogatim slojem in širši javnosti ni bilo dostopno vse do konca osemdesetih let. Z naraščanjem zimovanj v alpskih letoviščih, kot so Chamonix, Wengen, Saint Moritz in Kitzbuhel, je bilo treba razviti ne samo tehnologijo opreme, ampak tudi infrastrukturo smučišč (Huntford 2009, 245–247).

Zgodovinarji prazgodovino smučanja uvrščajo v dolgo obdobje od prvega dokumentiranega pojava smučanja do leta 1888, letnice znamenitega uspešnega pohoda Norvežana Fridtjofa Nansena na smučeh preko prostrane ledene Grenlandije. Vse to je zapisal v svoji sloviti knjigi *Na smučeh preko Grenlandije*, v kateri je dokazal koristnost uporabe smuči za lažje premagovanje poti po zasneženih in ledenih ovirah. Vsi smučarski dogodki po tej letnici štejejo za obdobje športnega - modernega smučanja, torej drugega obdobja smučanja (Guček 2014). »Norveška smučka« raziskovalca Fridtjofa Nansena je postala slavna in je kmalu po uspešnem pohodu prodrla v alpske dežele ter navdušila mnoge raziskovalce in športnike. Smučarski teki, kasneje smučarski skoki in šele nato smučanje po strminah navzdol, so se zelo hitro širili in razvijali. V srednji Evropi se je smučanje pojavilo okrog leta 1800, do takrat pa so poznali le drsanje in sankanje. Norvežani so se z ladjami preseljevali v Ameriko in v Avstralijo in nekateri so s seboj jemali tudi smuči. Tako se je smučarska tehnika prenesla tudi na drugo stran oceana. Uradno naj bi se s smučanjem v Ameriki pričelo leta 1840, v Avstraliji in na Novi Zelandiji pa leta 1855. V Južni Ameriki se je med zlato mrzlico v rudarskih naseljih leta 1890 smučanje hitro razširilo (Guček 2000, 65–70).

Slika 3: Švicarsko »moderno« smučarsko in teniško središče (Guček 2014).

V razvoju modernega smučanja v srednji Evropi sta pustila velik pečat nemški prevod Nansenove knjige ter njegovo prečkanje Grenlandije na smučeh. Ob velikem

Nansenovem podvigu so se vrstila naročila nordijskih smuči iz Skandinavije. Smuči so začeli uporabljati tudi alpski oddelki avstro-ogrske vojske, lovci, gozdarji in tudi planinci iz vrste planinskih društev, ki so v tem obdobju postajala vse številčnejša. Nordijski stil smučanja je bil namenjen zlasti hoji po ravnem. Spuščanje po bregu in preprosto vijuganje je bilo zaradi mehke smučarske vezi še zelo oteženo. V tem času se je pojavil nemški alpinist in smučar, dr. Wilhelm Paulcke, pristaš skandinavske tehnike smučanja, ki je s pomočjo smuči opravil veliko število ekstremno težkih vzponov na alpske vrhove. Ti pomembni podvigi in poročanje o njih so prispevali k porasti zanimanja za smuči in smučanje (Jeločnik 1981, 79–84).

Pri obravnavanju zgodnjega smučanja v srednji Evropi se Paulcke v literaturi zelo pogosto pojavlja kot pionir smučanja. Med drugim je sodeloval tudi pri ustanavljanju smučarskega kluba v Saint Antonu na Arlbergu. Z ustanovitvijo tega kluba, leta 1901, so bili položeni temelji nove dobe smučanja. Pri komaj sedemnajstih letih je domačin Hannes Schneider, postal prvi učitelj smučanja v Arlberški regiji ter revolucioniral smučarsko tehniko z t.i. »Arlberško tehniko«, ki se je razširila tudi na Japonsko (Gigele in Matt 2022, 27–29).

V začetku 20. stoletja, leta 1908, je Robert Winterhalder v Schollachu v Nemčiji izumil prvo vlečnico, ki je bila pravzaprav zgodnja različica žičniških naprav, kakršne še dandanes vidimo po smučiščih. Ta zgodnja vlečnica se je napajala z vodo in je imela dolžino 280 metrov z višinsko razliko 32 metrov. Prve vlečnice so pomenile veliko prelomnico pri nadaljnjem razvoju smučarske infrastrukture. Obiskovalcem namreč ni bilo treba hoditi po klancu navzgor, da bi lahko smučali po klancu navzdol. Novi izum je hitro odprl pot večjim in boljšim napravam (Huntford 2009, 347–349). Približno v istem času pa je britanska turistična agencija Thomasa Cooka začela zaznavati vrzel na trgu in začela bogati angleški javnosti ponujati smučarske počitniške pakete v švicarskih Alpah. Bila je prva potovalna agencija, ki je ponujala organizirane turistične storitve. Tudi na tem področju je bila tista, ki je prva pričela ponujati storitve, povezane s smučarskim turizmom. Ta zgodnja vključitev evropskih Alp v novi zimski priročnik Thomasa Cooka je pomenila začetek zelo priljubljene in zelo donosne počitniške industrije (Huntford 2009, 333–335).

Vse več ljudi je izkoriščalo mrzle zime in se odpravljalo v letovišča kot so Wengen, Saint Moritz, Kitzbuhel, Saint Anton in Chamonix. Leta 1936 je Američan James Curran razvil novo vrsto naprave, sedežnico. Sedežnica je bila izumljena v letovišču Sun Valley v Ameriki. Sedežnica je revolucionalizirala potovanja navkreber s pospeševanjem postopka in povečanjem zmogljivosti ter ponudbo sedežev v kratkih intervalih, s čimer je na goro prišlo več ljudi. V poznih tridesetih letih 20. stoletja, po nemški invaziji na Poljsko, se je razvoj alpskega smučanja v Evropi začel ustavljati. Čeprav se je alpsko smučanje med drugo svetovno vojno izvajalo na gorskih bojnih prizoriščih, kot so Alpe in Skandinavija, je bil razvoj smučanja kot športa oz. preživljanja prostega časa vsaj v obdobju vojne pretežno zaustavljen (Wroughton 2020, 1–65).

Slika 4: Prva vlečnica na svetu v Schollachu v Nemčiji (Guček 2009c).

Po vojni, med leti 1962 in 1975, je alpsko smučanje hitro napredovalo. Do sredine sedemdesetih let so steklena vlakna popolnoma zamenjala aluminijaste smuči, medtem ko se je tehnološki napredek smuči, smučarskih čevljev in zasnove vezi za smuči še izboljševal. Izboljševala se je tudi infrastruktura na gorskih letoviščih. Finančne naložbe so se v osemdesetih in devetdesetih letih močno povečale. Na smučiščih v evropskih Alpah so rasli novi hoteli, ki so jih zgradili v poletnih mesecih. Smučišča so razvrstili v tri vrste: letovišča prve generacije (uveljavljena poletna letovišča, kot so Saint Moritz, Chamonix ali Kitzbuhel), letovišča druge generacije (ustvarjena iz neturističnih vasi ali

pašnikov, kot sta Saint Anton ali Lech v Avstriji ali Courchevel v Franciji) in tretja generacija letovišč, zasnovana na novih gorskih ozemljih, kot sta Flen ali La Plange v Franciji. Ker je povpraševanje po posteljah v teh letoviščih naraščalo, je raslo tudi povpraševanje po povečanju števila podjetij, ki so ponujala smučarske počitniške pakete (Huntford 2009, 375–379).

4.1.2 Lilienfeldska tehnika smučanja

Skandinavska tehnika smučanja na strmih terenih Alp se zaradi posebnosti terenov in s tem neprilagojene opreme (smučī), ni izkazala kot najprimernejša, zato zgodovinsko delo Paulckeja na tem področju razvoja smučanja ni imelo trajnejšega vpliva.

Lilienfeldska tehnika smučanja je dobila ime po pokrajini, iz katere izvira. Njen oče pa je bil Mathias Zdarsky, ki se je več let trudil, da bi iznašel pravi način smučanja. Tako je spreminjal dimenzije smučī, izumil je tudi nove kovinske vezi, ki so nadomestile telemark usnjena stremena. Tudi Mathias Zdarsky iz avstrijskega Lilienfelda je naročil norveške smučī. Po šestih letih poskusov v različnih tehnikah smučanja je leta 1895 napisal smučarski učbenik *Lilienfeldska smučarska tehnika*. Izumil je novo tehniko smučanja, do katere je prišel sam na strmih pobočjih domačega Lilienfelda, in tako je nastala alpska – lilienfeldska tehnika, za katero je značilno vzpenjanje na vzpetine in spuščanje navzdol v zavojih (Denning 2015, 61–63).

Zdarskyjeva tehnika smučanja je plužna tehnika s plužnim zavojem, ki se je izkazala za uspešno na alpskih pobočjih, ki niso ravno položna. Smučī so bile dolge, imele so poudarjen stranski lok. Smučarji so bili med smučanjem vzravnani, imeli so le rahlo upognjena kolena. Pri zavoju se niso gibali s telesom, ampak so se nagibali na tisto smučko, ki je zavila v zavoj. Sčasoma so začeli uporabljati tudi dve palici in izboljšali kovinske vezi. Zdarsky je bil prvi, ki je oporekal uporabnosti nordijskih smučī. Ugotovil je, da so predolge in si jih je zato skrajšal na dolžino 180 cm. Težavo je videl tudi pri uporabnosti nordijskih vezi, saj čevelj ni bil fiksno pripet na smučko in je peta posledično opletala sem ter tja. Zato je razvil novo kovinsko vez, ki je omogočala boljši oprijem in lažje smučanje. Zdarsky je razvil lilienfeldsko plužno tehniko, ki je močno olajšala spuščanje po belih strminah, in postal eden izmed najbolj markantnih osebnosti smučarske zgodovine (Huntford 2009, 238–240).

Paulcke in Zdarsky sta s svojim načinom smučanja smučanja, ki je nordijsko (skandinavsko) in lilienfeldsko (alpsko) tehniko združil in tako posegel v stalni spor o prednostih posamezne tehnike smučanja med Paulckejem in Zdarskym. Nastala je nordijsko-alpska tehnika smučanja. Poleg vsega drugega je vendarle najpomembnejša zasluga Bilgerija izpopolnitev smučarske tehnike s plužnim načinom menjavanja smeri, pri kateri je združil nordijska lika kristianijo in telemark (Denning 2015, 63–67).

Slika 5: Lilienfeldska tehnika smučanja Mathiasa Zdarskya (Guček 2009f).

Okoli leta 1900 je lilienfeldsko tehniko smučanja zamenjala arlberška tehnika (tehnika s pluženjem in nizko prežo z dvema palicama). Na Slovenskem, na območju Avstrijske monarhije, je bil eno pomembnejših imen tistega časa Hannes Schneider iz Arlberga.

Kot tekmovalec in smučarski učitelj je zasnoval lastno tehniko smučanja in hkrati tudi lastno šolo smučanja, imenovano »arlberška tehnika smučanja«. Cilj te tehnike je bila varnosti pri večjih hitrostih. Zanj je bila značilna nizka preža in plužni način spremembe

smeri preko vpadnice ter izpeljava zavoja s paralelnim položajem smuči. Zanimivost te tehnike je tudi sukanje trupa v smeri zavoja (Gigele in Matt 2022, 29). V tem se kažejo tudi prvi zametki kasnejše rotacijske tehnike. Pomemben prispevek, ki ga je Schneider dal smučanju, je bila tudi leta 1925 napisana knjiga »Wunder des Schnennschuhs« (Čudo smuči), ki jo je izdal na podlagi predhodno posnetega filma o smučanju. Film z istim naslovom, ki hkrati predstavlja prvi filmski zapis o smučanju nasploh, je posnel Nemeč Arnold Fanck. Avstrijska šola je imela velik vpliv na razvoj smučanja na Slovenskem. (Batagelj 2009, 112–114).

4.2 Zgodovina smučanja na Slovenskem

Na podlagi zbranega in analiziranega gradiva lahko ugotovimo, da je novodobna oblika smučanja – športno smučanje – v slovenske kraje prišla po drugi poti, saj je bilo smučanje v preteklosti bolj ali manj namenjeno lovu, vojaškim pohodom in ostalim zahtevam vsakdanjega življenja v zimskem času. Smučanje na Slovenskem ima bogato zgodovino, ki sega od bloškega starosvetnega smučanja pa vse do današnjih oblik modernega alpskega smučanja. Zato smo Slovenci skozi zgodovino pridobili naziv »smučarski narod«. Zgodba Slovencev in smučanja je tesno prepletena. Vsakdo med nami je gotovo na lastni koži kdaj občutil zamišljeno kolektivno identifikacijo s smučanjem – tako ali drugače. Ob tem pa sploh ni treba, da bi bil smučar (Batagelj 2009, 109–111).

S svojim razgibanim reliefom območje današnje Slovenije ponuja številne možnosti za udejstvovanje v različnih športih v naravi. Med njimi alpsko smučanje ni izjema in tako s svojo več desetletno tradicijo predstavlja eno od pomembnejših športnih panog na tem področju. Iznajdba smuči je ljudem v s snegom bogatih zimah poleg zabave nudila tudi nepogrešljiv pripomoček pri njihovih vsakdanjih opravilih. Sprva praktičen namen uporabe smuči je z vse splošnim tehnološkim razvojem prerasel njihovo izvorno rabo in ljudem prinesel dodatno popestritev vsakdana.

V zgodovino svetovnega smučanja se lahko Slovenci zapišemo z nekaj zgodovinskimi dogodki, kot so ljudsko bloško smučanje, bajtarstvo, rojstvo in razvoj smučarskih poletov, smučarske tekme partizanov na okupiranem ozemlju ter alpsko smučanje slepih. Številne predpostavke strokovnjakov tudi navajajo, da naj bi se pri nas smuči razvile iz

krpelj, saj je bilo gibanje po zasneženi pokrajini s krpljami enostavnejše, s smučkami pa še hitrejše (Guček 2009a, 1–2).

Smučanje je v skandinavskih deželah pustilo velik pečat na mnoge pisce, ki so smučanje, kot so ga imeli možnost preko pripovedovanj ali osebno spoznati, opisovali v svojih delih. Za Slovence pa je bil eden pomembnejših piscev habsburški diplomat in potopisec Žiga Von Herberstein. V obdobju od leta 1517 do leta 1526 je kot cesarski odposlanec veliko potoval na Poljsko in v Rusijo in imel tako možnost поблиže spoznati rabo smučí. Leta 1549 je v latinščini izdal delo *Moskovski zapiski*, eno prvih evropskih del o moskovskih razmerah in zgodovini. V omenjenem delu je nazorno opisal rabo smučí v Rusiji. Ta zapis velja za enega pomembnejših zapisov iz tistega časa, med drugim služi kot dokaz, da se je smučanje razvijalo tudi južneje od Skandinavije (Batagelj 2009, 45–46).

4.2.1 Ljudsko bloško smučanje

Guček (2009a, 4) ugotavlja, da ima smučanje na Slovenskem bogato zgodovino. Smučanje na Blokah ima večstoletno tradicijo v slovenski smučarski preteklosti in s tem zagotovo tudi veliko vlogo. Prve pisne omembe o smučanju na Slovenskem segajo v čas Janeza Vajkarda Valvasorja, ki je v 28. poglavju IV. knjige *Slava vojvodine Kranjske* leta 1689 vzel pod drobnogled in opisal bloško smučanje, kjer so se rodili prvi »krmarji« v zavojih na snegu, da so se izognili oviram (Guček 2004, 29–31). V omenjeni knjigi, ki je izjemen dokument in pričevalec o prvem smučanju v srednji Evropi, Janez Vajkard Valvasor opisuje, kako so se bloški kmetje pozimi po snegu spuščali po strminah na dveh bukovih kratkih in širokih deskah s pritrjenim jermenom čez nožne prste, v rokah pa so imeli palico, na katero so se opirali ter z njo vzdrževali ravnotežje in spreminjali smer (zavijali), pa tudi zavirali. Norveška smučka je v primerjavi z bloško smučko daljša in ožja, za streme ima usnjeno zanko čez nožne prste in jermen čez peto. Streme na smučki namreč določa tehniko smučanja, predvsem pri spremembi smeri (vijuganju) in spuščanju po strmini navzdol. Naročanje smučí iz Norveške se je preneslo tudi na druge alpske dežele in Evropejci so začeli tudi vabiti Norvežane, da so jim demonstrirali tehniko smučanja (Guček 1998, 21–22).

Stari Bločani so smučí uporabljali predvsem za potrebe vsakdanjega življenja na zasneženem terenu (za lov, za preskrbovanje živil in suhljadi, za poti do cerkva, trgovin,

mlinov in skednjev ter za dostavo pošte), pa tudi za zabavo in merjenje moči ter spretnosti med seboj. Ob nedeljah so šli s smučmi v cerkev k maši, ko je v vasi kdo umrl, so spredaj vlekli krsto na za to prirejenih saneh, zadaj pa jih je spremljal spreved pogrebcev na smučeh. Radi so se smuči posluževali tudi fantje, ko so zvečer hodili k dekletom v vas. Celo k porokam in krstom so kmetje hodili na smučeh. Najbolj živahno je bilo na Blokah na pustni torek, ko je bilo skoraj zapovedano, da so se ljudje v maskah »drsali« z vseh okoliških gričev. Pri otrocih pa je bila navada, da so na ta dan s smučmi na nogah tlačili sneg, s tem odganjali zimo in prosili, da bi jim zemlja naklonila dobro letino (Guček 1989, 107).

Slovenski bloški duhovnik in kmet Jožef Bevk je v časopisu Kmetijske in rokodelske novice v članku Huda zima na Blokah in raba šmečev leta 1845 prvi v slovenščini opisal bloško smučanje (Orel 1964, 39):

Hočem pri ti priliki tudi popisati eno prav pripravno in priročno orodje, kteriga se po zimi tukej ljudje poslužvajo in ktero je tudi priporočevati tistim, kteri v merzlih krajih, kjer jim debel sneg in zametje nadlegujejo, stanti morajo. To orodje imenujejo šmeče, in tudi plohi se mu pravi.

Šmeče so bukove deske, po 5 čevljev dolge, 6 do 7 palcov široke in pol palca debele. V sredi so z usnjato podvezo previdene, kamor se stopalo vtakne, de k nogi desko derží, in kjer se stopi, de ne polzí, je klobučina perbita. Sprednji konec šmečev je seném enak; de v sneg ne rije, je nekoliko zakrivljen; kar se lahkó naredí, če se v to rabo odločena in gladko razoblana deska pri ognju ogreje in umetno zakriví. Dvoje takih šmečev, ko sim jih v c. k. pisarnico kmetijske družbe za poskušnjo poslal, je Juri Šraj, kmet v Metljah (Metúle) naredil.

V tem selu ljudje šmeče najpridnejši rabijo, clo ženske ob nedeljah po njih pridejo k božji službi. Prav serce se človeku veselí, kader se po debelim snegu in čez visoke zamete, posebno po ravnim (če se preveč sneg ne primlje) urno šmeče potiskaje, skorej, kar iz skušnje povém, takó hitro, kakor po kopnim, zamore sprehajati. Hoja v hrib je bolj težavna in kèsna, kjer je treba na ovinke hoditi, in če je treba dolgo v reber iti, se hitrej in ložej v kerpljah, ko po šmečeh pride. Na zdol pa kdor je vaje, se ko blisk po gladki dolini spusti. Tisti pa, ki je na šmečeh menj zurjen, se dolge palice posluži, na ktero se navdol dersaje naslanja.

Orel (1964, 74–76) trdi, da je bloško smučanje nastalo samoumevno in kot nuja zaradi ostrih zim in visoke snežne odeje. Trdi tudi, da so smuči in znanje smučanja prinesli s seboj predniki Slovencev iz Rusije med veliko selitvijo narodov. Samo bloško smučanje kasneje ni doživelo nikakršnega razvoja in se ni razširilo po drugih krajih, zato nima nobene povezave s sodobnim smučanjem. Bloško smučanje je enkratno in edinstveno primer smučanja na svetu. Svoj konec je doseglo leta 1942 z uredbo italijanskega

okupatorja, s katero je bilo prepovedano posedovanje in raba vsakovrstnih smuči na zasedenem ozemlju tedanje Slovenije.

Batagelj (2009, 23–26) raziskuje t.i. predmoderno smučarsko dobo, kjer posebej obravnava bloško smučanje z njegovimi mitološkimi razsežnostmi. Čeprav priznava, da gre pri tem za pojav, ki je izrednega pomena za slovensko in tudi srednjeevropsko smučarsko zgodovino, argumentirano dokazuje, kako se moderno smučanje na Slovenskem ni razširilo iz Blok. Bloška smučarska tehnika in oprema sta bili izoliran tip smučanja, etnološka rariteta, ki je postala cenjena šele s pojavom modernega smučanja. Ko pa je smučanje med obema vojnama prodiralo med množice in ko je postajalo »nacionalni šport«, se je pojavila stereotipna predstava o navidezni kontinuiteti med Blokami in modernimi slovenskimi smučarji.

Slika 6: Bloški smučarji s starodobnimi bloškimi smučmi (Orel 1964, 64).

Kljub dolgi zgodovini ljudskega smučanja in uporabi bloških smuči je zanimivo, da je to smučanje ves čas svojega obstoja v geografskem smislu v glavnem ostajalo vezano na Bloško planoto in njeno okolico ter ni imelo bistvenega pomena na razvoj modernega alpskega smučanja v Sloveniji. Vendar je imelo velik propagandni vpliv in je tako povečalo smučarsko zavest pri uveljavljanju identitete Slovencev kot »smučarskega naroda«. Čeprav več stoletij stara tradicija ljudskega smučanja ni imela neposrednega

vpliva na kasnejši razvoj smučanja v Sloveniji, je vseeno več kot omembe vredna. Za ohranjanje in obujanje tradicije slovenskega smučanja pa sta največ storila Janez Vajkard Valvazor ter Žiga Herberstein, ki sta tudi prva opisovala smučanje v svojih delih.

Bloško smučanje je bilo odmevno tudi v tujini. Ko je nemški pionir alpskega smučanja v Evropi dr. Wilhelm Paulcke naletel na Valvasorjeve in Schollmayerjeve zapise, je dal pobudo, da se bloško smučanje bolje razišče.

4.2.2 Smučanje na Trnovski planoti

Hribovita, z gozdom poraščena Trnovska planota nad vipavsko dolino je znana po hudih zimah in obilici snega. Na tem območju ima korenine tudi moderno slovensko alpsko smučanje.

Zgodovinar Batagelj (2009, 133–139) trdi, da se je smučanje na Trnovski planoti začelo takoj po letu 1890, ko je prve smuči iz Norveške v slovensko deželo prinesel mladi vaški učitelj in pionir športnega smučanja v Sloveniji, Edmund Čibej iz Dola nad Ajdovščino, in sicer leta 1888. Za razvoj smučanja je zaslužen tudi njegov prijatelj in gozdni upravitelj, Nemeč Josef Jarisch. Po navdihu Nansenovega prečkanja Grenlandije sta konec 19. stoletja iz Osla naročila prve smučke, ki so jih na trnovski planoti poimenovali »snežke«. Edmund Čibej je bil samouk smučanja, edini tedanji časopis, ki je pisal o uporabi teh smuči, pa je bil dunajski Weltblatt. Po težavnih prvih poskusih in padcih se je na njih dokaj hitro privadil. Zato je bil deležen velike pozornosti domačinov. Te zanimive snežne pripomočke je Čibej posodil tudi prijatelju Jarischu, ki je v njih videl veliko uporabno vrednost. Na osnovi mer originalnih norveških telemark smuči je dal narediti kopijo več parov takih smuči in jih nato razdelil med gozdarske delavce.

Čeprav so bili začetki težki, so se preproste tehnike drsenja navadili in k smučanju pritegnili vedno več ljudi. Kot učitelj je Čibej s svojim zgledom za smučanje navdušil veliko šolske mladine. Ker so ljudje smuči pogosto izdelali kar sami doma, se je njihova uporaba zelo razširila. Poleg uporabne vrednosti med gozdnimi delavci, lovci, oglarji ter drugimi, so smuči dobivale tudi športno tekmovalen pomen. Na Trnovski planoti so tedaj ustanovili tudi prvi klub oziroma društvo, ki so ga imenovali »Gozdni hudiči«. Znano je, da so marca 1895 organizirali prvo tekmovanje na smučeh, izlet na vrh Goljaka, ki hkrati

predstavlja prvi pisni vir oziroma opis smučanja s tekmovalnim značajem na Slovenskem. V tem času naj bi se mizar Franc Krapež, ki je bil tudi izdelovalec prvih smuči, preselil v Zgornjo Trebušo in razpoznavnost smuči prenesel tudi proti Vojskemu in Idriji (Batagelj 2009, 142–146).

4.2.3 Smučanje na Snežniku

Ko govorimo o začetkih sodobnega smučanja na območju današnje Slovenije, velja omeniti območje snežniških gozdov na Notranjskem. Tudi tu se je sprva smučanje razvijalo najprej iz potrebe gozdarjev in lovcev pri njihovem opraviu v gozdu. V gozdovih Snežnika so bile norveške smuči idealno sredstvo za lajšanje dela gozdarjem in lovcem v neugodnih vremenskih razmerah dolgih zim, ko se je sneg zaradi velike količine obdržal tudi do aprila in dlje. Smučke so omogočale tudi boljše prometne povezave.

Zasluge za razvoj smučanja na tamkajšnjem območju gre pripisati Henriku Etbinu Schollmayeru, skrbniku na gradu Snežnik ter upravitelju obsežnih snežniških gozdov knezu Schönburg-Waldenburga. Prav tako kot Jarisch s Trnovskega gozda je tudi Schollmayer izhajal iz vrst gozdarskih strokovnjakov in je na smučanje gledal predvsem z vidika uporabnosti. Prve smuči, ki jih je dobil iz švedske Uppsale, je tudi on začel uporabljati po navdihu Nansenove uspešne ekspedicije po Grenlandiji. Težke razmere pri delu v gozdu in premagovanje razdalj v hudih, zasneženih zimah so ga vodile k razmišljanju o tem, kako smuči najbolje izkoristiti. Na podlagi lastnih dognanj je leta 1893 izdal smučarski priročnik z naslovom Na snežkah, namenjen gozdarjem, lovcem in turistom, v katerem med drugim opisuje preproste elemente tehnike smučanja, postopke izdelave smuči ter njihovo vzdrževanje. V njem je možno zaslediti tudi plužno tehniko spreminjanja smeri (Batagelj 2009, 133–135).

Shollmayer je pogosto organiziral različna predavanja in širil informacije o smučanju ter drugih športih. Na območju gradu Snežnik in posestvu Mašun, kjer je tudi bival, je vodil tečaje smučanja. Knez Schönburg-Waldenburg je na gradu Snežnik večkrat gostil plemiče, ki so se na vabila radi odzivali. Tam so se v prijateljskem duhu družili, tekmovali v športnih igrah, hodili na lov in raziskovali naravo. Poleg lova, ki je bil ena pomembnejših pristočasnih dejavnosti v naravi, so se pozimi odpravljali na izlete na smučeh, poleti pa so kolesarili, kegljali in igrali kriket. Smučanje kot ena izmed športno

turističnih dejavnosti se je med plemstvom zelo prijelo. V tistem obdobju je bil na področju Snežnika ustanovljen tudi prvi, sicer neformalni, smučarski klub po imenu Heilö, ki je v svojih krogih združeval pomembnejše iz vrst plemstva z željo po smučanju in tekmovanju. Smučanje pa na nižji sloj ljudi ni imelo večjega vpliva, saj je bilo še zelo omejeno ter dostopno samo vplivnejšem iz elite (Batagelj 2009, 136–138).

Navdušenje nad norveškimi smučmi je prevzelo celo grajske prebivalce, ki so med letom 1892 in 1893 zaradi želje po sprostitvi in gibanju na svežem zraku, krajšanjem dni z zimskimi radostmi ter potrebe po socialnem življenju, ustanovili prvi smučarski klub v Sloveniji – Snežniški smučarski klub.

Bogumil Brinšek, eden od pobudnikov organiziranega smučanja pri nas, in Rudolf Badjura, oče smučanja pri nas, sta se leta 1907 s smučmi spustila z vrha Snežnika. Zato lahko domnevamo, da je prišlo sodobno smučanje prav iz ilirskobistriškega konca. Če pa upoštevamo še dejstvo, da je imelo to območje veliko mlinov in žag za predelavo lesa, je mogoče predvidevati sodobno obliko smučanja tudi po tej poti (Čeligoj 2000, 63). Rudolf Badjura, ki ima veliko zaslug za razvoj in širitev smučanja pri nas, je leta 1913 kot prvi Slovenec nastopil na vojaškem smučarskem tekmovanju v Bohinjski Bistrici. Leta 1924 pa izdal prvo smučarsko knjigo v slovenščini *Smučar*, v kateri je predstavil zgodovino smučanja s poudarkom na bloškem smučanju, tehniki smučanja in smučarski opreми ter na navadah smučarjev in tako pomembno vplival na pojav in na razvoj smučanja pri nas (Stepišnik 1968, 215–218).

V slovensko zgodovino se je Rudolf Badjura vpisal z velikimi črkami. Bil je vojaški častnik, poveljnik prve slovenske alpske čete, pisec prve slovenske knjige o smučanju, jezikoslovec, geograf, kartograf, pisec prvih slovenskih turističnih vodnikov, smučar, smučarski učitelj idr. Označujejo ga kot velikega domoljuba, častilca pristne slovenske besede in velikega ljubitelja gora. Kot ustanovnemu članu društva Dren, mu je bilo idejno vodilo gibanje na smučeh v zimskem času. Leta 1911 se je udeležil orožnih vaj, v sklopu katerih se je udeležil prvega smučarskega tečaja. Po prihodu domov je organiziral prvi skupni izlet in s tem postavi mejnik, v katerem se kažejo prvi zametki zimsko-športnega turizma v Sloveniji. Kasneje je Badjura kot že uveljavljen smučarski učitelj tudi sam vodil smučarski tečaj (Jeločnik 1969, 57–61).

Leta 1912 je Rudolf Badjura obiskoval Bloke, kjer je prišlo do stika med staro in moderno tehniko smučanja. Glas o bloškem smučanju je ponesel med ljudi in s tem povzročil večjo prepoznavnost tega športa. S prodorom norveških smučič in nove tehnike smučanja se je povečalo zanimanje in navdušenje med domačini. Tja so prihajali smučati ljudje iz Ljubljane in od drugod, saj so bile razmere za smučanje tam idealne. Moderne smučiči so počasi začele izpodrivati stare. Prednosti novih smučič in modernejša tehnika, ki je omogočala spretnejše krmarjenje, so bile dobro sprejete. Zato so spretni bloški mojstri začeli te smučič kopirati in s tem povzročili še hitrejši razvoj smučanja (Guček 1989, 100–106).

4.2.4 Smučanje na Pohorju

V povezavi z razvojem smučanja v Sloveniji bi izpostavili tudi smučanje na Pohorju, kjer so ohranjeni viri redki in večinoma ustnega izročila. Na podlagi izročila je sklepati, da so se smučič pojavile verjetno v 60. letih 19. stoletja. Na južni strani Pohorja so smučem pravili dolge »krplje«, na severni strani Pohorja pa so jih imenovali »skije«. Smučanje na področju Pohorja naj bi bilo relativno mlado in z bloškim smučanjem ni v nobeni povezavi. Še posebej je za razvoj športnega smučanja pri nas poskrbel dr. Žigon iz Primorske, ki je na Pohorje prinesel prave lilienfeldske smučič, opremljene s kovinskimi vezmi. Domačini so naredili kopije in smučanje je tudi tam postalo zelo priljubljeno (Urbas 1956, 91–94).

Smučiči so na območje Pohorja prinesli tudi vojaki, ki so služili v avstro-ogrski vojski konec 19. in v začetku 20. stoletja. Iz zapisov je lahko razbrati, da so tudi na tem območju smučič sprva uporabljali le kmetje in gozdarji. Smučiči so spretni rokodelci izdelovali kar sami doma, kot dobre ponaredke (Batagelj in sodelavci 2014, 82–85).

4.3 Smučarski poleti v Planici

Poleg smučanja so se na Slovenskem razvili tudi smučarski skoki, ki spadajo med najbolj zanimive in priljubljene športne panoge. Tudi smučarske skoke v Sloveniji lahko opredelimo kot nacionalni šport, saj Slovence povezuje že stoletje, od leta 1920, ko je bila v Bohinju zgrajena t.i. Žižkova skakalnica. S povečevanjem skakalnic so se

smučarski skoki razvili toliko, da se je iz njih razvila nova disciplina, smučarski poleti. Slovenija velja za zibelko smučarskih poletov.

Kmalu so bohinjske skoke preselili v znamenito Planico in leta 1934 je bilo tam že prvo državno, mesec dni kasneje pa mednarodno prvenstvo na *Rožmanovi 90 metrski mamutski skakalnici*. Načrt zanjo je narisal gradbenik Ivan Rožman, po naročilu športnega trgovca in generalnega tajnika Zimsko športne zveze Jugoslavije (ZSSJ), Josa Gorca. Tekme so se udeležili tudi Norvežani, ki so bili takrat še nepremagljivi skakalci z daljavo 92 metrov, medtem ko so slovenski skakalci dosegali nekje okoli 60 metrov. Zaradi zavisti, ker je bila pri nas največja skakalnica na svetu, je kmalu po tekmi Mednarodna smučarska zveza (FIS – International Ski Federation) prepovedala mednarodne prireditve v Planici (Guček 2009d).

Slika 7: Tekmovanje v skokih v Planici leta 1934 na Rožmanovi velikanki (Guček 2009d).

Inženir Stanko Bloudek je moral po pravilih FIS spremeniti načrt mamutske skakalnice. Poleg sprememb na hrbtišču in doskočišču skakalnice je Bloudek skakalnico tudi povečal tako, da je dopuščala skoke preko 100 metrov in kmalu, leta 1935, je prvi Norvežan Reidar Anderson poletel 99 metrov daleč. Slovenski skakalec Bogo Šramel je istočasno dosegel 72 metrov in s tem tudi nov državni rekord. Že naslednje leto 1936 je norveška

zveza prepovedala Norvežanom skakati na znova malo popravljene skakalnici. S solznimi očmi so norveški skakalci gledali tekmo in zmago Avstrijca Seppa Bradla, ki je kot prvi človek skočil preko 100 metrov. Joso Gorec je leta 1938 na kongresu FIS v Lahtiju doprinesel priznanje skakalnice oziroma letalnice v Planici in šele leta 1948 tudi uradno priznanje za izvajanje mednarodnih tekmovanj oziroma poletov na njej (Guček 2009a, 11).

5 ALPSKO SMUČANJE

Vprašanje, ki je tudi vezano na osrednjo raziskovalno temo našega zaključnega dela, »Zakaj obravnavati alpsko smučanje« in »Od kod izvira zanimanje Slovencev za ukvarjanje z alpskim smučanjem«, prav tako zahteva podrobnejši zgodovinski pregled.

Kot že napisano, je bilo smučanje v preteklosti sprva namenjeno lovu, vojaškimi pohodoma in ostalim zahtevam vsakdanjega življenja v zimskem času, zabavi in športu pa skoraj nič. Že otroci so v preteklosti smučali po strminah v okolici doma in do vrha hriba so morali peš. Desetletja nazaj je bilo smučanje zelo razširjeno, saj so smučali v skoraj vsakem kraju, kjer je bil dovolj primeren hrib za spuščanje po njem. Na manjših smučiščih so obratovale tudi manjše motorne vlečnice. Za izdelavo smučí, ki so bile sprva lesene, so skrbeli mizarji. Lesene smučí so se sprijemale s snegom, zato so jih premazali s čebeljim voskom, da so lepše drsele. Šele leta 1928 so izdelali prvi par aluminijastih smučí (Guček 2000, 65–70).

Alpsko smučanje je oblika gibanja po zasneženih površinah s pomočjo smučí, ki so z vezmi pritrjene na noge smučarja, na katerih ima obute posebne smučarske čevlje, in pri katerem smučar uporablja dve palici. Smučanje je postalo priljubljen šport, ko so razvili vlečnice, ki smučarje vozijo na vrh hriba, kar jim omogoča številne vožnje po urejenih, označenih, zavarovanih in nadzorovanih smučiščih oziroma urejenih progah iz naravnega ali umetnega snega. Alpsko smučanje je tudi olimpijski šport. Alpsko smučanje je danes ena najbolj razburljivih in privlačnih športnih disciplin. Tekmovalec alpskega smučanja je na progi sam, saj gre za individualen šport. Tako rekreativno kot tekmovalno alpsko smučanje zahtevata veliko mero spretnosti, ki jo nadgrajujemo vse življenje. Uvrščamo ga med polstrukturne kompleksne športne panoge, ki za doseganje vrhunskih rezultatov zahtevajo zgodnje usmerjanje otroka v specialni trening (Lešnik in Žvan 2007, 11–12).

Z vidika razvoja modernega alpskega smučanja, se bomo v nadaljevanju zaključnega dela osredotočili na razvoj in specifične alpskega smučanja v tujini in na območju Slovenije v obdobju po prvi svetovni vojni in kasneje po drugi svetovni vojni.

5.1 Alpsko smučanje po prvi svetovni vojni

V prvih letih po prvi svetovni vojni je zanimanje za smučanje naraščalo med vsemi sloji prebivalstva. Kot najbolj aktivno deželo na področju smučanja v nekdanji skupni državi Jugoslaviji so nas Slovence kmalu označili kot smučarski narod. Smučanje je zaradi svoje popularnosti postalo »nacionalni šport«. Zanimanje za smučanje po prvi svetovni vojni je poleg športne dejavnosti spodbudilo tudi razvoj turistične in gostinske dejavnosti. Povečala se je tudi rast industrije in gospodarskih dejavnosti, povezanih s smučanjem.

Slika 86: Arlberška tehnika smučanja (Guček 2009b).

Z uvedbo Schneiderjeve arlberške tehnike iz Avstrije so bili postavljeni temelji v metodiki poučevanja smučanja, katere dober glas je segel tudi v Slovenijo. Navdušenje Slovencev nad smučanjem se je v drugem in tretjem desetletju prejšnjega stoletja vseskozi povečevalo. Eden prvih, ki se je leta 1931 učil smučanja v Schneiderjevi šoli, je bil Zdravko Zore iz Kranjske Gore. Potem, ko je leto dni kasneje pridobil naziv učitelja smučanja, je nato do druge svetovne vojne v smučarski šoli v Kranjski Gori vodil tečaje smučanja. Zaradi vse večjega zanimanja za smučarske tečaje, so bile ustanovljene stalne smučarske šole tudi drugod po Sloveniji (Guček 2009e).

Tehnika smučanja je hitro napredovala in prelomnica v njegovem razvoju sega v leto 1935, ko je potekalo prvo svetovno prvenstvo v smučanju. Prelomnico v razvoju alpskega smučanja so zaznamovali Avstrijci Hannes Schneider, Mathias Zdarsky in Georg Bilgeri, ki so razvili različne vrste tehnik alpskega smučanja. Zdarsky je leta 1896 uveljavil plužno tehniko in trde vezi, Schneider leta 1925 tehniko hitrega smučanja v nizkem položaju, Bilgeri pa je bil prvi, ki je uporabil dve smučarski palici. Avstrijec Lettner je leta 1928 patentiral prve robnike na smučeh. Leta 1935 je svetovni prvak Toni Seelos dopolnil tehniko Schneiderja s t.i. alpsko rotacijsko tehniko, kar je omogočalo hitrejše smučanje in lažjo izvedbo tekmovalnih zavojev (Frye 2006, 71–108).

Z začetkom tekmovanj, za pokal Arlberg-Kandahar v Avstriji se je marca 1928 začelo smučanje vse bolj uveljavljati kot tekmovalni šport. Po prvih zimskih olimpijskih igrah v Chamonixu leta 1924, se je rodila zahteva za sprejem alpske discipline pod okrilje mednarodne smučarske zveze in leta 1936 je bilo alpsko smučanje kot nova disciplina prvič na sporedu na olimpijskih igrah v Garmischu. Otvoritveni govor je imel nemški kancler Adolf Hitler (Huntford 2009, 319–321).

Leta 1930 je prišlo do ločitve alpskega od klasičnega (skandinavskega) načina smučanja, kar je imelo za posledico še pospešen razvoj tehnike tekmovalnega smučanja. Na prvem svetovnem prvenstvu leta 1933 v Innsbrucku se je proslavil Avstrijec Toni Seelos. Kot najboljši slalomist se je v zgodovino zapisal z novo "tempo paralelno" tehniko smučanja. Zmeren predklon telesa, izdatno naprej potisnjena kolena in istočasno razbremenjevanje smučiči gor-dol ter rotacija telesa v smeri zavoja, se je v tistem času izkazalo za zmagovalno formulo. Za arlberško tehniko značilna plužna in škarjasta kristianija je takrat dobila tekmeča v dopolnjeni alpski rotacijski tehniki smučanja, ki se je že ponašala z delno paralelno izpeljavo zavojev. Toni Seelos se je z novim stilom smučanja poleg zmage v Innsbrucku nato proslavil še na drugem svetovnem prvenstvu v švicarskem Mürren-u leta 1935 in s tem še dodatno dokazal prednosti nove tehnike alpskega smučanja. Seelos je nadalje sodeloval z nemško in francosko smučarsko reprezentanco in s tem dobro prakso širil na druge. Iz množice dobrih francoskih smučarjev je izstopal Emile Allais. »Tempo rotacijsko« tehniko svojega učitelja Seelosa je še dodatno nadgradil. Smučal je še vedno v nizki predklonjeni preži, z izdatnim pospešenim razbremenjevanjem smučiči navzgor in z izrazitim rotiranjem gornjega dela telesa v smeri

zavoja mu je uspela popolna izpeljava paralelnega zavoja. S tem je leta 1938 nastala tako imenovana »francoska rotacijska tehnika«, ki je takrat veljala za najbolj dovršeno in se je zelo dobro prijela tako med tekmovalci kot tudi med rekreativnimi smučarji (Denning 2015, 90–127).

Druga svetovna vojna, ki je sledila, je močno krojila tok vseh dogodkov in družbenega življenja, ki je bilo zaradi štiriletne vojne močno okrnjeno. Zastala so športna udejstvovanja in smučanje je bilo prisotno le v vojaških vrstah.

5.2 Alpsko smučanje po drugi svetovni vojni

Druga svetovna vojna je razvoj smučanja pri nas precej ustavila, vendar se je le-to znova okrepilo po vojni. Konec druge svetovne vojne je bil čas za nov začetek in ministrstvo za notranje zadeve Demokratične federativne Jugoslavije (DFJ) je julija 1945 izdalo uredbo in avgusta sprejelo tudi zakon, da se lahko ustanovijo in delujejo društva in organizacije (Pavlin 2005, 55).

Do ponovne oživitve alpskega smučanja po koncu druge svetovne vojne sta prispevala gradnja prvih žičniških naprav ter športna industrija, ki je proizvajala vedno bolj izpopolnjene produkte. V času po drugi svetovni vojni so tako obnovili mnoge planinske kočice, ki so smučarjem pozimi nudile prenočišča. S tem pa so nakazani tudi temelji smučarskega turizma, kot kasneje zelo pomembne panoge slovenskega gospodarstva.

Pojav Schneiderjeve arlberške šole smučanja sredi prejšnjega stoletja ter vpliv širjenja znanja smučanja sosednjih alpskih dežel sta imela za posledico močan efekt na popularizacijo smučanja pri nas. S smučanjem so se začeli ukvarjati ljudje vseh družbenih slojev. Dostopnost pridobivanja znanja o najnovejši tehniki smučanja je bila na podlagi dobro razvejane mreže telovadnih in smučarskih društev ter klubov po celotni državi zelo dobra. Velik propagandni učinek je imel dobro usposobljen učiteljski kader ter izurjeni tekmovalci, ki so prejeli sveže informacije o novih pristopih k smučanju ter s tem še dodatno pripomogli k razpoznavnosti alpskega smučanja. Pri vsem tem ne smemo pozabiti na stalni razvoj smučarske opreme, še posebej smučarskih vezi, ki skozi celotno zgodovino definirajo tehniko smučanja (Batagelj 2009, 187–196).

Zgodovino zarezne tehnike je zagotovo pisal francoski profesor telesne vzgoje na medicinski univerzi v Grenoblu, Georges Joubert. V knjigi z naslovom Kako se izpopolniti v smučanju je opisal zrezno tehniko alpskega smučanja. V njej je že natančno nakazal pomen poudarjenega stranskega loka. Kljub temu, da je argumentirano predstavil svojo inovacijo, mu proizvajalci smučí, razen malenkostnega popravka v geometriji, očitno še niso docela zaupali in je bilo potrebno na korenito korekcijo in s tem povezani poudarjen stranski lok smučí počakati še kar precej let. Različni stili alpskega smučanja, ki jih je narekovala geometrija smučí in način smučanja tekmovalcev, so v začetku osemdesetih let prejšnjega stoletja prvič nakazali zametke zreznega načina smučanja. Po tem, ko smo imeli že tudi po televiziji možnost spremljati vožnje najboljših smučarjev sveta in njihovo tehniko, sprva še v večji meri po eni smučki izpeljanih zavojev, lahko danes vidimo, kako smučarji z enakomerno obremenitvijo robnikov zrezujejo zavoje. Seveda so bili tedanji poskusi navezovanja zavojev v zrezni tehniki še v povojih. Prva težava je bila v samih smučeh, ki še niso bile docela prilagojene novi tehniki smučanja, druga težava pa so bile smučem neprilagojeni pogoji na smučarskih tekmovanjih. Toga pravila mednarodne smučarske organizacije, zaradi katerih so proge postavljali na prestrmih terenih in s premajhnimi razdaljami med količki, novim smučem niso dovoljevala izpeljave zavojev po robniku (Huntford 2009, 375–390).

Današnje podobo je alpsko smučanje začelo dobivati šele v sedemdesetih letih prejšnjega stoletja. Vzporedno z družbenim napredkom se je razvijal sistem tekmovanj in alpsko smučanje, ki je po mnenju mnogih med najbolj priljubljenimi in množičnimi oblikami športne rekreacije, je povzročilo razmah v zimskem turizmu. Posledično so se začele graditi tudi nove smučarske naprave (Frye 2006, 245–247).

Zaradi povečanega zanimanja za smučanje v Sloveniji se je razvijala tudi smučarska oprema. Razvijali so se novi materiali za izdelavo smučí, smučarskih vezi, smučarskih čevljev, palic in smučarskih oblačil. Nastajala so prva podjetja, ki so se specializirala za serijsko izdelavo smučarske opreme. Različna podjetja so poskušala z različnimi variantami materialov. Seveda je vsako podjetje želelo postati najboljše in prvo na tržišču z modernejšo smučarsko opremo. Leta 1945 je v Begunjah na Gorenjskem začela delovati slovenska tovarna športnega orodja Elan (Guček 1989, 66–68).

Smučanje poleg rekreacije nudi sprostitve, veselje in druženje starih in mladih, zato je nastalo veliko smučarskih društev in klubov po Sloveniji in zato je smučanje osnova za množičen šport. Zaradi vse večjih potreb po dobrih smučarskih učiteljih za vzgojo smučarjev je Zimsko športna zveza Jugoslavije (ustanovljena leta 1922 v Ljubljani) leta 1931 ustanovila Institucijo smučarskih učiteljev in kasneje leta 1936 Zbor smučarskih učiteljev. Za učitelje smučanja je veljalo olimpijsko načelo amaterizma in tako so poučevali zastonj. S prvo šolo v Sloveniji »Jugoski« je leta 1931 v Kranjski gori začel domačin Zdravko Zore, ki je uspešno opravil izpit za učitelja smučanja v Avstriji. Tudi drugod so se kasneje začele odpirati smučarske šole, na primer na Krvavcu, Pokljuki, Komni, Planinci, Pohorju itd. Danes se smučanja večina ljudi uči s pomočjo strokovno usposobljenega kadra – učitelja, med tem ko je bilo v preteklosti več samoukih smučarjev. Zgodovina razvoja smučanja je pokazala, da mora šola smučanja slediti razvoju smučarske tehnike. Tudi smučarsko znanje in razvoj smučarske opreme sta s tem tesno povezana. Vse to je povezano z delom učiteljev smučanja, ki s svojim znanjem in izkušnjami močno vplivajo na kakovost smučarskega znanja na sploh (Guček in Videmšek 2002, 19–88).

6 SMUČANJE KOT SLOVENSKI NACIONALNI ŠPORT

Zakaj Slovenci dojemamo smučanje kot nacionalni šport? Ali to pomeni, da je to šport s katerim se ukvarja največ državljanov? Ali je to šport, ki je najbolj gledan, ali pa ima največ registriranih športnikov? Ali je to šport za katerega se zanima največ medijev, šport, ki ima najbogatejšo tradicijo in zgodovino ali ki se ponaša z najboljšimi rezultati? Dejstvo je, da je nacionalni šport precej več od številke. Nacionalni šport je del zgodovine in kulture določenega naroda. In smučanje je del slovenske zgodovine in kulture, je športna panoga, katere korenine segajo daleč v preteklost. Enostavno bi ga lahko prikazali kot vrsta obreda, kot na primer družinsko kosilo z govejo juhico in prenosom smučarske tekme, kjer se naši smučarji ali smučarke borijo za najvišja mesta, družinsko smučanje doma ali v tujini, obisk smučarskih skokov v Planici, itd. Lešnik in Žvan (2007, 4–7) pojasnjujeta, da smo Slovenci športni, alpski narod in smučanje je zelo pomemben del slovenskega naroda vseh starostnih skupin ter s tem tudi del slovenske kulture. Slovenci zelo radi prisegamo, da smo »smučarski narod«. Slovenci lahko s ponosom predstavimo bloško smučanje, pohorsko smučanje, uspešne dosežke v smučanju naših tekmovalcev idr. Vse to je vplivalo tudi na to, da je danes smučanje v Sloveniji ena najbolj priljubljenih športnih aktivnosti in načinov preživljanja prostega časa na snegu.

Za Slovenijo velja, da je alpsko smučanje med najmnogičnejšimi oblikami zimskega športa in rekreacije in s tem tradicionalni del splošne ljudske kulture. K interesu množice za alpsko smučanje je v preteklosti pripomoglo populariziranje uspehov vrhunskih smučarskih tekmovalcev. Smučanje smo Slovenci gojili zelo resno in zavzeto, zato je smučarski šport doživel velik razmah. Smučanje je postalo več kot samo smučanje. S ponosom se lahko ozremo tudi v novejšo zgodovino, v pohorsko in kranjskogorsko smučanje, kjer so bili ožji in širši javnosti predstavljeni vrhunski uspehi na področju tekmovalnega alpskega smučanja (Lešnik in Žvan 2007, 80–82).

Zato, da je smučanje Slovenski nacionalni šport oziroma simbol, je več razlogov. Najpomembnejši med njimi so: starosvetno bloško smučanje, zgodovina smučanja na Trnovski planoti, na Snežniku in na Pohorju; razvoj smučanja kot tekmovalnega športa in izvedba velikih smučarskih prireditev v svetovnem prvenstvu v Kranjski Gori za pokal Vitranc in na Pohorju za Zlato lisico; razvoj množičnosti rekreativnega smučanja in

smučanja kot turizma; uvedba tekmovanj v smučarskih skokih v Planici, v nordijskem smučanju v Planici in na Pokljuki; proizvodnja smuči in smučarske opreme v tovarni Elan; vzgoja številnih strokovnih smučarskih kadrov; obstoj in razvoj slovenske nacionalne šole smučanja in njenih članic; umestitev organiziranega smučanja v šolski sistem s šolo v naravi; reliefna izoblikovanost in geološka podlaga v Slovenji ter nenazadnje uspehi slovenskih tekmovalcev na različnih tekmovanjih doma in po svetu.

Doupona Topič in Petrović (2007, 57) razlagata splošno znano dejstvo, da je človek družbeno bitje in je tako vpet v najrazličnejše družbene procese. Socializacija je proces vključevanja človeka v družbo, ko človek izoblikuje svojo osebnost in razvije dane biološke lastnosti. Šport in športne aktivnosti ponujajo možnosti dinamičnega srečevanja ljudi, komunikacije med njimi, prevzemanja različnih vlog, učenja socialnih veščin, sprejemanja vedenjskih navad, povezanih z aktivnostmi, prilagajanje, idr. Šport vpliva na ljudi ter oblikuje njihovo telesno in duševno podobo.

Tudi Batagelj (2009, 75–81) glede na napisano v svojem delu ne prezre kulturno-zgodovinskega koncepta smučanja in uvede analizo odnosa do gora in do zime ter s tem sprememb v načinu življenja meščanske družbe. Pri pretresu pogojev in vzrokov, ki so smučanje postavili v prakso slovenske družbe in ga zasidrali v slovenski imaginarij, ugotavlja posledice, ki ga je razvoj smučanja prinesel slovenski družbi (spoloma, turizmu, zdravstvenim in moralnim vidikom, nacionalnemu vprašanju, vojski, politiki, idr): »Zakaj, kako in od kdaj je smučanje postalo »slovenski fenomen« oziroma »slovenski nacionalni šport«. Ugotavlja, da gre za izum oziroma hobsbawmovsko ritualizacijo preteklosti, ki implicira kontinuiteto. Slovenci naj bi že od nekdaj smučali, tako da je smučanje konstitutivni del naše kolektivne identitete. Smučanje se je dokazalo kot pomemben del gradnje in zrcaljenja samopodobe slovenstva.

Vse bolj se pojavlja miselnost, da smučanje znova postaja šport bogatih. Vse to vodi v pomanjkanje nabora potencialnih vrhunskih tekmovalcev. Tudi zaradi prepotrebnišjih večjih finančnih vložkov v slovenska smučišča in opazno bistveno manjšega števila pridobljenih vrhunskih rezultatov slovenskih smučarjev v zadnjih letih, trenutno stanje opozarja na oddaljevanje alpskega smučanja s sfere nacionalnega športa oziroma izgube naziva nacionalnega športa. Pri tem pa moramo upoštevati tudi stroške smučanja, ki so mnogim v Sloveniji skoraj nedosegljivi. Danes je smučanje še vedno priljubljeno, a

navdušenje iz preteklih let, iz časa konca Jugoslavije in po osamosvojitvi Slovenije (t.j. v osemdesetih in devetdesetih letih prejšnjega stoletja), ko je Slovenija veljala za svetovno smučarsko velesilo, se počasi umirja (Guček 2009a, 1).

7 ZAKLJUČEK

Z zaključnim delom smo želeli zbrati in povezati čim več razpoložljive literature o zgodovini smučanja. Za dobro razumevanje smo želeli predstaviti razvoj smučanja tako v tujini kot na območju današnje Slovenije. Iz vsebine zaključnega dela je razvidno, da smučanje nasploh ni sodoben koncept. Obstaja že tisoče let, verjetno celo 5000 let v Skandinaviji, kjer jamske slike prikazujejo lovce, ki se potiskajo čez zasnežena območja z velikimi živalskimi kostmi na nogah. Natančen izvor smučanja in kdo je izumil smučanje ni čisto jasen, vendar obstajajo dokazi, da je bilo smučanje prvotno zasnovano za ustvarjanje gibanja, za pot od točke A do točke B, tako za lov kot za prevoz. Alpsko smučanje se je začelo razvijati v 18. stoletju, ko se je razvilo iz vojaških in praktičnih razlogov in potreb. Pomen alpskega smučanja se je morda spremenil od njegovega nastanka kot strategije preživetja za lov in prevoz, vendar je ljudska obsedenost s smučanjem ostala nespremenjena.

Namen zaključnega dela je bil skozi zgodovinsko prizmo ugotoviti, zakaj Slovenci dojemamo smučanje kot nacionalni šport; predstaviti in opisati alpsko smučanje na njegovi razvojni poti, s podrobnim kronološkim pregledom ter obrazložitvijo poteka razvoja smučanja v tujini in na Slovenskem, vse do moderne razvitosti. Čeprav smo se v zaključnem delu precej osredotočili na predstavitev zgodovine smučanja v tujini in na Slovenskem, pa alpsko smučanje zaradi obravnavanih razlogov ostaja osrednji nacionalni šport. Priznati moramo, da je smučanje del kulture slovenskega naroda.

Glavne ugotovitve raziskave izpostavljajo in potrjujejo dejstvo, da je alpsko smučanje skozi zgodovinski proces razvoja smučanja kot takega postalo slovenski nacionalni šport in ponos, ne samo zaradi odličnih uspehov slovenskih smučarskih tekmovalcev, ki so v očeh marsikaterega Slovenca postali vzorniki, na velikih mednarodnih tekmovanjih, ampak tudi zaradi razvojne poti te športne panoge na samih slovenskih tleh kot pomembne družbene, gospodarske, zdravstvene in preventivne ter turistične in promocijske dejavnosti. To pa je tudi potrditev in dobra popotnica, da je potrebno nadaljevati razvojno pot na tem področju.

8 VIRI IN LITERATURA

- Batagelj, Borut. 2009. *Izum smučarske tradicije: kulturna zgodovina smučanja na Slovenskem do leta 1941*. Ljubljana: Zveza zgodovinskih društev Slovenije.
- Batagelj, Borut, Matjaž Geršič, Herman Berčič, Ljudmila Bokal, Aleš Guček, Janez Kavar, Stane Kocutar, Blaž Komac, Zvezdan Marković, Peter Mikša, Blaž Torkar. 2014. *Rudolf Badjura – Življenje in delo*. Ljubljana: Založba ZRC.
- Čeligoj, Vojko. 2000. *Knjiga o Snežniku*. Ilirska Bistrica: Planinsko društvo Snežnik.
- Denning, Andrew. 2015. *Skiing into modernity*. University of California Press.
- Frye, John. 2006. *The Story of Modern Skiing*. University Press of New England.
- Gigele, Nina in Anna Matt. 2022. *Inside the Arlberg*. Avstrija: Boutiq.vision GmbH.
- Guček, Aleš. 1989. *Slovenija, zibelka smučanja v srednji Evropi*. Ljubljana: Kmečki glas.
- Guček, Aleš. 1998. *Po smučinah od pradavnine*. Zgodovina smučanja. Ljubljana: Založba Magnolija.
- Guček, Aleš. 2004. *Sledi smučanja po starem*. Ljubljana: Združenje učiteljev in trenerjev smučanja Slovenije pri SZS.
- Guček, Aleš. 2009a. »Po smučini spoznaš krmarja: zgodovina smučanja za učitelje smučanja I«. Študentski. Net. https://studentski.net/gradivo/umb_pef_zgodovina_smucanja_za_ucitelje_smucanja.
- Guček, Aleš. 2009b. »Arlberška tehnika, Hannes Schneider«. Smucisca.net. https://www.smucisca.net/nova/welcomepage/view/69/Arlberska_tehnika_Hannes_Schneider/.
- Guček, Aleš. 2009c. »Brez sape v hrib – razvoj smučarskih žičnic«. Smucisca.net. http://www.smucisca.net/nova/welcomepage/view/67/Brez_sape_v_hrib_-_razvoj_smucarskih_zicnic/.
- Guček, Aleš. 2009d. »Slovensko smučanje v svetu«. Smucisca.net. http://www.smucisca.net/nova/welcomepage/view/38/Slovensko_smucanje_v_svet/.
- Guček, Aleš. 2009e. »Prva slovenska šola in arlberška tehnika«. Smucisca.net. http://www.smucisca.net/nova/welcomepage/view/71/Prva_slovenska_sola_in_arlberska_tehnika.
- Guček, Aleš. 2009f. »Odkod alpsko smučanje«. Smucisca.net. http://www.smucisca.net/nova/welcomepage/view/65/Odkod_alpsko_smucanje/.

- Guček, Aleš. 2010. »Smučanje z očmi umetnikov«. Smucisca.net. https://www.smucisca.net/nova/welcomepage/view/110/Smucanje_z_ocmi_ume_tnikov/.
- Guček, Aleš. 2014. »St. Moritz 1928 in 1948«. Smucisca.net. https://www.smucisca.net/nova/welcomepage/view/242/St_Moritz_1928_in_1948/.
- Guček, Aleš in Dušan Videmšek. 2002. *Smučanje danes*. Ljubljana: Zveza učiteljev in trenerjev smučanja Slovenije.
- Guček, Aleš, Andrej Terčelj, Milena Kodrež, Oto Giacomelli, Doroteja Muhič, Vlado Makuc, Gorazd Bedrač, Matej Supej, Roman Šturm, Borut Batagelj, Mateja Videmšek, Iztok Kordiš, Blaž Lešnik, Nina Bednarik in Ljudmila Bokal. 2011. *Slovenski smučarski slovar*. Ljubljana: Založba ZRC.
- Guček, Svetozar. 1989. *Slovenija, zibelka smučanja v srednji Evropi*. Ljubljana: Kmečki glas.
- Guček, Svetozar. 2000. »Snežniško smučanje prednjači v začetkih sodobnega smučanja v Srednji Evropi«. *Kronika* 48 (1–2): 65–70.
- Herberstein, Žiga. 1951. *Moskovski zapiski*. Ljubljana: Državna založba Slovenije.
- Huntford, Roland. 2009. *Two Planks and a Passion: The Dramatic History of Skiing*. Continuum; Reprint edition.
- Jeločnik, Marjan. 1969. *Razvoj alpskega smučanja na Slovenskem*. Ljubljana: Zbornik Visoke šole za telesno kulturo.
- Jeločnik, Marjan. 1981. *Začetki in razvoj smučanja v Sloveniji in evolucija alpske smučarske tehnike*. Ljubljana: Šolski center za telesno vzgojo Ljubljana.
- Jurak, Gregor in Marjeta Kovač. 1998. *Morski konjiček – priročnik za učitelje plavanja*. Ljubljana: Zavod za šport Slovenije.
- Kavrečič, Petra. 2017. *Turizem v Avstrijskem primorju: zdravilišča, kopališča in kraške jame (1819-1914)*. Koper: Založba Univerze na Primorskem.
- Lešnik, Blaž in Milan Žvan. 2007. *Naše smučine: teorija in metodika alpskega smučanja*. Ljubljana: SZS – Združenje učiteljev in trenerjev Slovenije.
- Lešnik, Blaž in Milan Žvan. 2010. *Naše smučine: teorija in metodika alpskega smučanja* 2. Dopolnjena izdaja. Ljubljana: SZS - Združenje učiteljev in trenerjev Slovenije.
- Orel, Boris. 1964. *Bloške smuči: vprašanje njihovega nastanka in razvoja*. Ljubljana: Slovenska akademija znanosti in umetnosti.

- Pavlin, Tomaž. 2005. *Zanimanje za šport je prodrlo med Slovenci že v široke sloje*. Ljubljana: Fakulteta za šport.
- Pišot, Rado in Mateja Videmšek. 2007. *Smučanje je igra*. Ljubljana: Združenje učiteljev in trenerjev Slovenije.
- Stepišnik, Drago. 1968. *Oris zgodovine telesne kulture na Slovenskem*. Ljubljana: DZS.
- Doupona Topič, Mojca in Krešimir Petrović. 2007. *Šport in družba: sociološki vidik*. Ljubljana: Fakulteta za šport, Inštitut za šport.
- Urbas, Tončica. 1956. »Krpļje in smuči na Pohorju«. *Slovenski etnograf* 9: 91–116. (Etno muzej.si.https://www.etnomuzej.si/files/etnolog/pdf/Slovenski_etnograf_26_1956_urbas_krpļje.pdf.)
- Weinstock, John. 2005. »The Role of Skis and Skiing in the Settlement of Early Scandinavia«. *The Northern Review* 2005 (25–26): 172–196.
- Wroughton, Edward. 2020. *A History of Skiing: A Concise Essay on This Popular Winter Sport Including Its History, Equipment, Diffrent Styles and Techniques*. London: Macha Press.

9 GRAFIČNE PRILOGE

9.1 Slike

Slika 1: Petroglif, v skalo vklesana risba smučarja (Guček, 2010)	9
Slika 2: Upodobitev ruskih smučarjev (Herberstein 1951,81)	10
Slika 3: Švicarsko »moderno« smučarsko in teniško središče (Guček 2014)	12
Slika 4: Prva vlečnica na svetu v Schollachu v Nemčiji (Guček 2009c)	14
Slika 5: Lilienfeldska tehnika smučanja Mathiasa Zdarskya (Guček 2009f)	16
Slika 6: Bloški smučarji s starodobnimi bloškimi smučmi (Orel 1964, 64–65)	20
Slika 7: Tekmovanje v skokih v Planici leta 1934 na Rožmanovi velikanki (Guček 2009d)	25
Slika 8: Arlberska tehnika smučanja (Guček 2009b)	28